

UDK: 271.3(497.13) Osijek
Stručni rad

FRANJEVAČKE BRATOVŠTINE U OSIJEKU

Marin SRAKIĆ, Đakovo

Iz Dijecezanskog arhiva u Đakovu objavljujemo jedan vrlo zanimljiv dokument iz 1731. g. dakle svega 44 godine nakon oslobođenja Slavonije od Turaka. Riječ je o svjedočanstvu nekih građana grada Osijeka u vezi sa sporom oko pokapanja preminulih. Dokument ne objavljujemo radi opisanog spora, nego radi izuzetnog svjedočanstva o postojanju bratovština (franjevačkih), ne samo odmah nakon izгона Turaka nego i za vrijeme turske vladavine. Iako franjevci u Osijeku nisu imali župu u to vrijeme, dolazili su tamo iz susjednih Našica ili Velike; u Osijeku su u teškim prilikama pomoću bratovština vodili kršćanske laike putem savršenstva u duhu »Serafskog oca«. Nažalost, kad su se prilike poboljšale, kad je došla sloboda, onda su se pronalazili »pastoralni« i ini razlozi da se stvore napetosti.

Nije posve jasno, kome je spis upućen. Iako se nalazi njegova »izvorna kopija« u Đakovu, nije vjerojatno da je upućen đakovačkom biskupu, jer Osijek nije spadao pod jurisdikciju đakovačkog biskupa, nego nadbiskupa i primasa u Ostrogonu. Uostalom, tadašnji đakovački biskup PETAR BAKIĆ DE LACK (1716–1749) i nije stanovao u Đakovu nego, interniran, na svom imanju u Križovljanu u Zagorju. Bit će da je spis došao »zaobilaznim« putem do Dijecezanskog arhiva.

A što se spora tiče valja reći da je u Osijeku ubrzo nakon izгона Turaka znalo doći do spora između franjevaca i isusovaca. Franjevci su u Osijeku djelovali i prije oslobođenja, iako tu nisu imali svoju župu i samostan. Isusovci su prije samo nakratko prošli kroz Osijek. S kršćanskom vojskom su došli i jedni i drugi, a župu je kardinal Lepold Kolonić predao isusovcima, iako je među osječkim vjernicima živio više »franjevački duh«.

Dopis je izvorno pisan latinskim jezikom.

Mi dolje potpisani, očevici, neprekidno prisutni, svima i pojedinicima kojima se šalje, bilo koje službe, časti, dostojanstva, uzvišenosti, stanja i staleža, iskreno u Gospodinu čiste svoje savjesti tvrdimo i da se istina posvjedoči na znanje dajemo.

1.

Znamo da je Bratovština pojasa D. Franje pod zastavom Svetih Rana od pamti-vijeka krasno cvjetala na utjehu kršćana u ovim krajevima, pa i dok smo bili pod turskim jarmom. I to, što su barbari dopuštali da se u miru obavlja, na najveće čuđenje svih, prisiljeni smo plaćući uvidjeti da se zabranjuje usred katolicizma, bez ikakva pametna razloga, iz čiste siktave zavisti.

2.

Oci Franjevci nisu nikada ovdje spominjali, a niti imali formiranu Bratovštinu Sv. Škapulara, ili drugu osim jedine (bratovštine) Pojasa (Cordigerorum) i Bezgrešnog Začeca koju bi ubuduće trebalo potvrditi /– kao što se je nadati i kao što svi stanovnici i susjedi ovdje žarko žele/. Samo je dakle Mr Filip Porčić, lektor sv. Teologije, nekad zamolio i dobio odobrenje od Preuzvišenoga Generala Karmelićana, zato što u ovim krajevima nema njegovih (redovnika), već u spisima karmelićanskog imenika, nove škapulare bez svečanosti blagoslivljao i pridruživao karmelićanskoj Bratovštini i imena pridruženih slao Karmelićanima, a i to je poslije njegova odlaska posve nestalo.

3.

Odjelo Bratovštine Ranjenog Franje i Bezgrešnog Začeca nanovo načinjeno iz zajedničkih priloga (darova) dobročinitelja nije ni kičeno ni raskošno, nego pobožno, časno i da potakne na pobožnost. Isto tako ni kipovi nisu manje dolično odjeveni, nego što ih ima Isusovačka Bratovština.

4.

Župljani pohađaju župnu crkvu i ondje prisustvuju propovijedi i ne zanemaruju je u većem broju i ne preziru, pogotovo ne zbog Franjevačke Bratovštine, nego radi većeg broja misa i lakšeg ispunjenja kršćanskih dužnosti, najviše u sakramentu ispovijedi – budući da Oci Isusovci od svojih (svećenika) imaju najviše jednog jedinog ilirskog ispovjednika – i oni, možda i više, koji ne spadaju u Franjevačku Bratovštinu, obraćaju im se iz vlastite pobožnosti i potrebe.

5.

Oci Franjevci nisu ovdje do sada dijelili nikakve škapulare ili druge znakove Bezgrešnog Začeca niti ikakve knjižice koje bi sadržavale pravila Bratovštine, osim malih knjižica Bratovštine pojasa, što su im dali njihovi iz Budima, koje su ondje tiskane i bez sumnje odobrene.

6.

Franjevci ovdje nisu uvodili nikakve neobične pobožnosti, osim što su prije godinu-dvije dana započeli korisnu pobožnost Križnog puta, i to uz pristanak samog župnika. To se plodonosno obavlja jedanput mjesečno, poslije Večernje u njegovoj crkvi.

7.

Za te Bratovštine ovdašnji Franjevci ne traže nikakve materijalne koristi, niti se bogate ili župniku u najmanjem nanose štetu, nego na sve moguće načine, žarkom marljivošću, gorućom revnošću i trajnim naporom šire bogoštovlje, povećanje slave Bogorodice i obilnije spasenje duša i potom se trude da revno promiču zavjetne molitve svih. (A time) samima sebi samo umnažaju apostolske aktivnosti, dok časno, pobožno i primjerno neumorno posjećuju u predgrađima napuštene i bolesne, ne gledajući tko je tko, po snijegu i ledu, u zimi i ljeti, bosonogi. Oni ne prestaju davati spasonosne pouke opomenom i redovničkim primjerima, javno i privatno. I ostala djela kršćanske ljubavi brižljivo čine s najvećom pomnjom i prema mogućnostima zavjeta svog siromaštva.

8.

Mi, građani Osijeka, naročito Subraća, sami smo ovdje, na utjehu svih, vlastitim troškom napravili zastavu i Bratovštini Otaca Isusovaca i Franjevačkoj (Bratovštini) Svetih Rana.

9.

Ni Oci Franjevci – a ni njihova Bratovština – uopće ništa ne primaju niti očekuju za zastavu, kad tko traži da se nosi na ukopu njezina Subrata. Naprotiv, Oci Isusovci nerijetko nose osim križa i zastavu, nekada i ne zatraženu, i onima koji nisu njihova Subraća, a za to uvijek traže dva forinta; a već nekoliko godina sablažnjivo zabranjuju Franjevačkoj Bratovštini nositi zastavu, protiv pobožnih želja. Od toga ih nisu uspjele odvratiti niti naše ponavljane molbe, a ni molbe Franjevac preko njihovih poglavara, nego žele da ih se svaki puta moli, bez ikakvog pametnog razloga.

10.

Gospodin Marić (Marichs), koji je pobožno umro u srpnju ove godine, bio je utemeljitelj Franjevačke Bratovštine, odnosno Predstojnik i Apostolski Sindik jednog samostana. On je sebi odabrao za ukop franjevačku crkvu i sahranjen je u njihovoj odjeći. Tako su se Oci Franjevci, pozvani prema želji gospođe pobožno preminulog, pojavili sa zastavom na dani znak zvona župne crkve, i dugo su zajedno s nama na ulici na žarkom suncu čekali župnika. On se konačno pojavio, no s pol puta se u ornatu vratio odakle je i došao, a da ne znamo što je hinio. Vidjevši to, otišao je k njemu gvardijan zajedno s lektorom i obojica su ponizno zamolila Oca Isusovca da se udostojie pojaviti i da dopuste da ostane njihova zastava, no dobili su odgovor da oni uopće ne žele ni sutra doći. Kad su to Franjevci čuli, vratili su se, pa da mrtvo tijelo – koje je već ležalo vani na javnoj ulici – ne ostane, sami su ga odnijeli u svoju obližnju crkvu. Odatle potječe kleveta, a ne istina, da su spomenuti Oci Franjevci mrtvo tijelo oteli iz njegove kuće.

11.

Gospođa spomenutog pokojnika mnogo puta je pred nama samima priznala, da je nisu Franjevci podgovorili da župniku ne plati za sprovod 5 forinta, nego ih je ona samoinicijativno uskratila zbog nanesenih joj nepravdi. Isto tako priznaje spomenuta udovica da je Isusovcima poslala 6 forinta koje su joj oni vratili, tražeći od nje točno onoliko koliko stoji zabilježeno u isusovačkom taksovcniku (Scheda).

12.

Svima nama, naročito onima koji su odavna izabrali ukop u franjevačkoj crkvi, ili zbog s majčinim mlijekom stečene ljubavi prema Serafskom Redu, ili zbog dobročinstava herojske ljubavi što su ih od njih primili i pod strahovitim barbarskim jarmom kad su se mučili sve do prolijevanja vlastite krvi, ili napokon zbog obilnijih i češćih zagovora za pokojne, čini se i uvije se činilo da je nerazborito čak i nepodnosivo dijeliti nas nasilno od naše rodbine glede mjesta ukopa. A nerijetko se prisiljavaju vrlo siromašni da se sahrane na drugom mjestu, iako nemaju odakle platiti toliku cijenu župniku, koji od svakoga utjerivački očekuje određenu svotu, bez obzira da li se Franjevcima daje što za ukop ili ne.

Da je sve to istina – do zadnje točke – svjedok je naša savjest i to smo svojim očima vidjeli. I neka zna onaj kome se to šalje, i još koješta drugo što je nepravedno rečeno i učinjeno protiv Franjevac, ako dođe do pametna nepristrana čovjeka koji ne gleda tko je tko. Za vjerodostojnost toga mi i zajedničkom zakletvom i pristankom svih ljudi ovog pobožnog naroda ova svjedočanstva vlastitom rukom potpisana i pečatima snabdjevena rado uručujemo, i pridružujući božansku ljubav, ponizno molimo sve, a naročito Natpastira, da nam milostivo njegova urođena pobožnost dopusti na ukopu upotrebu zastave, i da dugo očekivanu Bratovštinu Bezgrešnog Začeca potvrdi i puninom svoje Preuzvišene vlasti zašti-

ti, a nama olakša nepodnosivi teret u plaćanju spomenute takse. I ostalo očinski neka svojom izuzetnom razboritošću i neumornom budnošću pomogne i neka se on pobožnim pokaže i u ovom vrlo pobožnom djelu, kao što se nadamo, želimo i neumorni molitelji ostajemo.

Dano u Osijeku Godine 1731 dana 15 listopada.

L.S. Antun Blažević građanin Osijeka.

L.S. Tako je Stjepan Zubanović građanin Osijeka.

RIASSUNTO

Qui presentiamo un documento dall'Archivio diocesano di Đakovo, sottoscritto dagli alcuni fedeli cattolici della città di Osijek, sulla controversia tra i membri della confraternità francescana (e i francescani) e il parroco gesuita sulla sepoltura. Ma questo documento è prima di tutto una testimonianza eccezionale e immediata (perchè il documento è scritto 44 anni dopo la liberazione dalla schiavitù turca) sull'attività dei francescani e sull'esistenza delle confraternità francescane nella città di Osijek anche durante l'occupazione turca.